

Listopad, Nr 11/2022 (240)

Informator parafialny

Parafii Ewangelicko-Augsburskiej
w Słupsku

*Biada tym, którzy zło nazywają dobrem, a dobro złem, którzy
zamieniają ciemność w światłość, a światłość w ciemność,
zamieniają gorycz w słodycz, a słodycz w gorycz.*

Iz 5,20

Parafia Ewangelicko-Augsburska w Słupsku

ul. Krzywa 1, 76-200 Słupsk

Kontakt: slupsk@luteranie.pl

tel.: 00 48 (0) 59 842 25 77

Nr konta: PL **25160014621816836860000001**

KOD SWIFT: PPABPLPK

Duchowny:

Proboszcz: ks. Wojciech Froehlich

e-mail: wojciech.froehlich@luteranie.pl

tel. 00 48 59 842 25 77, kom. 605 556 749

Adresy kościołów i kaplic:

Kościół Świętego Krzyża: Słupsk ul. Słowackiego 40

Kaplica w Lęborku: Lębork, ul. Wojska Polskiego 47

Kaplica Gardna Wielka: Gardna Wielka, ul. Pomorska 2

Strony internetowe:

www.slupsk.luteranie.pl • www.luteranie.pl

Korekta: Anna Froehlich

Słowo duszpasterza

Biada tym, którzy zło nazywają dobrem, a dobro złem, którzy zamieniają ciemność w światłość, a światłość w ciemność, zamieniają gorycz w słodycz, a słodycz w gorycz.

Iz 5,20

Drodzy Czytelnicy!

Jesień tego roku przywitała nas wyjątkowo piękną pogodą. Gama barw w połączeniu z ciepłem jesiennych dni czyni tę porę roku chyba najbardziej kolorową i jednocześnie najbardziej malowniczą... ale nadszedł listopad, miesiąc który nastraja nas o wiele bardziej melancholijnie. Dni stają się krótsze i aura bardziej ponura. To taki czas „przejścia”, bo wspominamy naszych bliskich zmarłych, czy to 1 listopada, czy też w Niedzielę Wieczności, zależnie od tradycji. To czas sięgania w przeszłość, ale także wyglą-

ks. Wojciech Froehlich

*Proboszcz parafii
w Słupsku*

dania w przyszłość, czas refleksji nad przemijaniem ale także konfrontowania się ze sprawami ostatecznymi.

Ten liturgiczny „czas przejścia” dotyczący wieczności nazywa rzeczy po imieniu, tak jak to jest w opisie Sądu Ostatecznego, że oddzieli owce od kozłów i jedni znajdą się po „lewicy” a inni po „prawicy”. Bóg jasno precyzuje zasady i nie dopuszcza możliwości manipulacji faktami, dlatego czas końca roku kościelnego, ale także czas rozpoczynającego się, jeszcze w listopadzie, adwentu to dobry czas, aby rozmawiać z Bogiem o tych sprawach. Amen.

Z modlitwą
Wasz Duszpasterz

Nigdy nie jest za późno!

Nie ma potrzeby, bracia, pisać wam o dniach i godzinach. Sami bowiem dokładnie wiecie, że dzień Pana nadejdzie jak złodziej w nocy. Gdy będą mówić: Pokój i bezpieczeństwo, wtedy niespodziewanie, jak bóle porodowe na kobietę ciężarną, przyjdzie na nich zagłada i nie uciekną. Wy, bracia, jednak nie przebywacie w ciemności, aby ten dzień zaskoczył was jak złodziej. Wy wszyscy bowiem jesteście synami światłości i synami dnia, a nie nocy ani ciemności. Nie śpijmy więc jak inni, ale czuwajmy i bądźmy trzeźwi.

1 Tes 5,1-6

Umiłowani w Chrystusie!

Powoli zbliżamy się do końca roku kościelnego. Tego typu zakończenia, przejścia do jakiegoś kolejnego etapu skłaniają do podsumowań. Najczęściej robimy to na przełomie roku kalendarzowe-

ks. Wojciech Froehlich
Proboszcz Parafii w Słupsku

go, ale myślę, że przeżywanie końca roku kościelnego jest jak najbardziej odpowiednim czasem do poczynienia pewnych rachunków, które możemy nazwać rachunkami sumienia.

Tematyka, która spaja trzy ostatnie niedziele roku kościelnego związana jest z wiecznością, wspomnianiem tych, którzy odeszli, ale także refleksją nad przemijaniem człowieka i sensem życia. To ważne tematy, choć przez wielu traktowane z dystansem, bo przecież tak trudno o tych sprawach mówić, chociażby dlatego, że związane są one z bardzo daleko idącym przeświadczeniem, że dotyczą sfery nadprzyrodzonej, głęboko zakorzenionej w wierze i

zaufaniu do Boga. Wychodzą, jak zresztą cała sfera wiary, poza krąg naszego doświadczenia. Mówiąc o wieczności dotykamy sfery sacrum, a więc świętości do jakiej Bóg powołał człowieka, kiedy tchnął w niego dech życia. Człowiek nie został stworzony do grzechu, ale do świętości właśnie, ponieważ Bóg stworzył go na swój obraz i swoje podobieństwo. Człowiek tym samym nie jest tożsamy z Bogiem, ale jest do Niego podobny, a przynajmniej na początku był do Niego podobny, jednak grzech zrobił swoje... niestety.

Jak zatem podchodzić do tych spraw, które z jednej strony są tak oczywiste i dotyczą każdego z nas, bo przecież każdy kiedyś stanie przed Sądem Chrystusowym jak pisze ap. Paweł (2 Kor 5,10) a z drugiej budzą nasz lęk, bo nie wiemy, jak to będzie, a my przecież lubimy wiedzieć, nie lubimy być zaskakiwani, szczególnie jeśli idzie o sprawy ważne. Niespodzianki są dobre, ale może nie w tak istotnych kwestiach.

Nikt z nas nie wie, jak to będzie, dlatego apostoł Paweł w 1. Tes, silny akcent kładzie na czujność. Dzień ostateczny nastanie niespodziewanie, więc najlepszym sposobem na to, by nie być zaskoczonym jest być gotowym. To tak jak w życiu, by nie zostać zasko-

czonym jakąś kartkówką w szkole, trzeba być przygotowanym na każde zajęcia, by nie zostać zaskoczonym wizytą gości, dobrze jest utrzymywać stale porządek. Ja czasami mam takie myśli, że jakby mi się coś nagle stało, to są rzeczy, które nie są zakończone, nie są rozliczone, gdzieś w dokumentach nie wszystko jest tak poukładane jak bym tego chciał, bo brak czasu, bo zawsze jest coś ważniejszego... i przychodzi taka myśl: Co sobie pomyślą o mnie, ci którzy będą przejmować moje biuro... miał tak dobrą opinię, a to nie zrobione, to rozgrzebane... tu brak jakiegoś podpisu... itd. To powoduje, że czuję się niezbyt komfortowo, ale czy w życiu naprawdę chodzi wyłącznie o to, aby mieć wszystko posprzątane, poukładane w segregatorach, porozliczane i złożone dwa podpisy na każdym dokumencie, jak tego wymaga prawo kościelne... itd. Oczywiście to ułatwia, ale czy w tym jest sens naszego życia, chrześcijańskiego życia? Czy dbając o uporządkowanie naszego ziemskiego bytu, nie zaniedbujemy myślenia o byciu gotowymi na spotkanie z Bogiem, po tej drugiej stronie?

Jak odnajduje się w tym wszystkim chrześcijanin albo jak powinien się odnajdywać? Będziemy mieli na ten temat na pewno bar-

dzo różne zdania, wyrobione opinie czy poglądy. Jednego musimy mieć jednak świadomość. Bóg daje czas. Nie wiemy ile tego czasu jest. Niektórzy próbują w sytuacjach, które nas spotykają takich jak pandemia, różnorodne kryzysy, katastrofy, wojny, poczucie niesprawiedliwości, podziały, które niejednokrotnie dzielą rodziny i rozrywają przyjaźnie, odnajdywać znaki nadchodzącego końca. Czy to rzeczywiście jest ostrzeżenie i ponaglenie do tego by być gotowym, tego nie wiem. Może dla kogoś tak, bo potrzebuje takiego wyraźnego bodźca, aby zastanowić się nad sensem wiary w Boga, czy też podjąć decyzję o

Jego negacji. W ostatnim czasie jest wiele doniesień o tym, że ludzie odchodzą od kościoła, co nie zawsze oznacza odejście od wiary w Boga. To skądinąd zasłużone zniechęcenie do kościelnej instytucji jest bardzo mocno podkreślane w mediach. Są jednak także sytuacje, o których nie usłyszymy w środkach masowego przekazu, a które wskazują na to, że wielu ludzi właśnie w okolicznościach

niepewności jutra odnajduje sens wiary i przychodzi do Boga lub do Niego powraca. Nie ma niewłaściwego czasu na budowanie relacji z Bogiem. On jest dla nas i jest na nas otwarty bez względu na okoliczności w jakich w danym momencie się znajdujemy.

Słowa apostoła Pawła mówią z jednej strony o gotowości w jakiej powinien znajdować się człowiek

wierzący w Boga, ale mówią także o tym, że Bóg troszczy się o tych, którzy należą do Niego. Każdy świadomy swojej wiary chrześcijanin powinien mieć na uwadze i w pamięci słowa „wszyscy jesteście synami światłości i synami dnia, a nie nocy i ciemności [...] przywdziejcie zatem pancierz wiary i miłości oraz hełm, którym jest nadzieja zbawienia”.

Nie odważyłbym się na szafo-
wanie znaczeniem tego, co nazy-
wamy znakami czasów, ale jestem
przekonany, że może dla kogoś
jest to właśnie ten czas, w którym
odnajdzie sens wiary i będzie
mógł powiedzieć, że to był rok

lepszy od poprzednich, bo odna-
lazł Chrystusa, który za niego
umarł, aby mógł razem z Nim żyć.
To jest tak naprawdę cała istota
chrześcijaństwa – wiara w Tego,
który umarł, aby dać życie. Także
tobie. Amen.

KALENDARZ I WYKAZ OFIAR OGÓLNOKOŚCIELNYCH

1. noworoczna na Fundusz Socjalny (sty.): 127,00 zł
2. na Fundusz Stypendialny (luty): 90,00 zł
3. na Diakonię Polską (1. n. pas.): 50,00 zł
4. na Fundusz Bratniej Pomocy im Gustawa Adolfa: 960,00 zł
5. na Domy Opieki (ofiara żniwna paźdz.): 860,00 zł
6. na Fundusz Ewangelizacyjno-Misyjny (paźdz.): 330,00 zł
7. Fundusz na Diasporę (list.):
8. Skarbonka Diakonijna: 477,90 zł

Izrael

21-28 stycznia 2023

6 pełnych dni w Ziemi Świętej

- w programie wycieczki m. in.: Hebron, Betlejem, Jerycho, Masada, Morze Martwe, Galilea, Tyberiada, Kafarnaum, Jerozolima i inne.
- bardzo kompetentny przewodnik
- przelot i transfer na lotnisko
- dwa posiłki
- zakwaterowanie
- ubezpieczenie
- bilety

Zapisy **605 556 749**
do dnia 31 sierpnia
program szczegółowy
www.slupsk.luteranie.pl

Cena
zależnie od liczby uczestników:
\$1190-\$1270

Prośby modlitewne

W Informatorze Parafialnym na stałe zagościła rubryka z propozycjami tematów do modlitwy, które dotyczą życia naszych parafii. To wsparcie, którego potrzebują nie tylko duchowni i rady parafialne, ale cała wspólnota parafii, czyli wszyscy jej członkowie - od najmłodszych do najstarszych.

Prośby modlitewne:

- o duchownych Kościoła, o rady parafialne, o wszystkich zaangażowanych w różne działania Kościoła i parafii;
- o wybranych przez nas członków gremiów parafialnych i diecezjalnych;
- o naród ukraiński w trudnym czasie i szybkie zakończenie wojny;
- o prześladowanych chrześcijan w różnych krajach świata;
- o organizacje działające na rzecz pokoju;
- o mądrość dla naszej wspólnoty Kościoła w tym. jak w dzisiejszym świecie, przy użyciu dzisiejszych środków, głosić Ewangelię i żyć nią na co dzień;
- o naszą Ojczyznę w kolejną rocznicę odzyskania niepodległości;
- o rządzących w naszych miastach i w naszym kraju, o mądrość dla nich i odpowiedzialne działanie dla dobra wszystkich mieszkańców;
- o to, żeby Biblia była powszechnie czytana i prowadziła do poznania i wyznania Jezusa Chrystusa jako Zbawiciela i Pana;
- o chorych, samotnych, opuszczonych i o wszystkich, którzy przeżywają trudne momenty swojego życia;
- o wszystkie prowadzone przez naszą Parafię inicjatywy duszpasterskie i społeczne;
- o nasze dzieci i młodzież, szczególnie tę przygotowującą się do konfirmacji;
- o naszych partnerów z Niemiec przygotowujących dla naszych dzieci paczki świąteczne;

**EWANGELICKIE POMORZE
MIEJSCA I LUDZIE**

Słupsk i Pomorze Środkowe, to obszar, którego mieszkańcy są przywiązani do przestrzegania prawd biblijnych, ale i otwarci na nowinki religijne. Początki Reformacji na terenie miasta datuje się na 1517 r., kiedy to doszło do poważnego sporu z miejscowym duchowieństwem w sprawach podatkowych. Szerzenie podglądów Lutra zaowocowało przyjęciem luteranizmu przez słupszczan w 1525 r.

Po oficjalnym wprowadzeniu Reformacji Słupsk stał się miejscem pierwszej wizytacji kościelnej kierowanej przez J. Bugenhagena. Tutaj też siedzibę miała jedna z trzech superintendentur generalnych Pomorza.

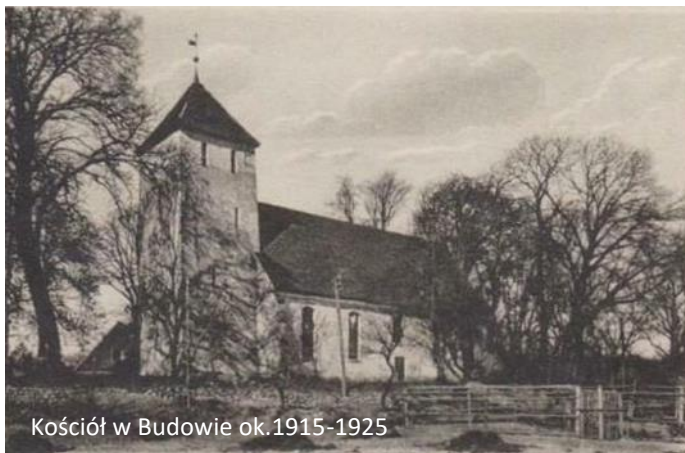
Wiek XVIII obrodził aktywnością petystów, którzy stworzyli jeden z najaktywniejszych na Pomorzu ośrodków tego ruchu. Istotną rolę w ruchu petystycznym odgrywali duszpasterze z powiatu słupskiego. Jeden z nich P. Schimansky był herrnhutystą.

W XIX w. przychylność mieszkańców wobec nowinek religijnych oraz silne przywiązanie do prawd biblijnych, pozwoliły na działalność na tym terenie postaci znaczących w dziewiętnastowiecznym przebudzeniu religijnym, takich jak filozof F. Schleiermacher, czy kompozytor G. Knak.

W latach trzydziestych i czterdziestych XX w. na terenie Pomorza Środkowego w Kościele ewangelickim ścierały się wpływy faszystów i ich przeciwników. W opozycji wobec biskupów K. Thoma i L. Müllera działało wielu członków Kościoła Wyznającego, w tym m.in. D. Bonhoeffer.

W Informatorze Parafialnym prezentujemy miejsca i osoby ważne dla dziejów pomorskiego ewangelicyzmu.

Budowo, Motarzyno, Unichowo

Kościół w Budowie ok.1915-1925

Kościół w Budowie (gm. Dębica Kaszubska) jest jednym z najstarszych kościołów ziemi słupskiej. Wioska – położona na terenie powiatu słupskiego – kościelnie do 1945 roku przyporządkowana była do superintendencji (diecezji) bytowskiej.

Kościół wybudowano w stylu gotyckim, prawdopodobnie w drugiej poł. XII w. Jest on posadowiony na fundamencie z kamieni polnych, podstawa czworokątna zakończona na rogach przyporami. Witryny okien są również czworokątne,

natomiast drzwi wejściowe od strony wieży mają zaokrąglone sklepienie. Pod kościołem znajdują się podziemia z których w 1810 r. wyciągnięto dwa drogocenne miedziane sarkofagi, sprzedano następnie za 80 talarów, aby uzyskać pieniądze na nowe organy.

Ponieważ księgi kościelne w Budowie prowadzone były od 1643 r. można prześledzić historię zboru po-

czynając od czasów wojny trzydziestoletniej. Wieś została doszczętnie spalona w 1550 r., jednak kościół ocalał. Ucierpiał on dopiero w czasie wojny trzydziestoletniej. Wioska została najechana najprawdopodobniej przez oddziały wojsk katolickich. Jak podaje rejestr zgonów z 1656 r. brutalnie

Prezbiterium ok. 1930-1940

zabitych zostało około 20 osób z Gałąźni Małej i Wielkiej, Niepogłędzia oraz Gałęczowa, a kościół spłonął. Aby go odbudować ogłoszono zbiórkę pieniędzy na całym Pomorzu. Uzbierano znaczną sumę. Odbudowano kamienne mury i sufit, a dach kościoła i wieży kościelnej pokryto gontem dębowym. Po pożarze w miejsce drewnianej wieży wybudowano 60 metrową murowaną wieżę, która posiadała również wysoką drewnianą nadbudowę. Dach kościoła był odnawiany w latach 1704 i 1740.

W roku 1802 nastąpiła konieczność przebudowy wieży kościoła ponieważ wichura uszkodziła i zerwała jej czaszę. Wieża, która wcześniej posiadała czaszę w stylu francuskim, otrzymała po przebudowie dach namiotowy zakończony sztangą, na której zamocowano małą czaszę, chorągiew i gwiazdę z miedzi. Na wieży umieszczono wskaźnik wiatru i miedzianą kopułę, w której ukryto dokumenty dotyczące historii kościoła i nazwiska obudowujących go fachowców (m.in. ze Słupska i Dębnicy Kaszubskiej). Pod aktem podpisali się Otto Georg Valentin von Zitzewitz i ówczesny proboszcz ks. Georg Homann.

22 września 1815 r. w godzinach wieczornych kościół ponownie stanął w płomieniach, spłonęła również wieża. Ogień przeniósł się na kościół z pobliskiego gospodarstwa rolnego. Drewniany dach kościoła pokryty gontem zapalił się natychmiast. Oprócz kościoła spłonęły budynki A i B w majątku i 20 dalszych budynków folwarcznych von Zitzewitzów oraz 6 budynków rolników.

Kościół, po odbudowie, został ponownie uroczystie poświęcony 1 grudnia 1816 r. Dobudowano wtedy zakrystię od strony południowej. Poprzednia zakrystia znajdowała się po stronie zachodniej, kronikarze wspominają o zamurowanych drzwiach za ołtarzem kościoła, które prawdopodobnie prowadziły do tego pomieszczenia. Po pożarze w 1815 r. wybudowano nową ambonę, dopasowaną do reszty wyposażenia. Powstała też drewniana empora oparta na balach, która rozciągała się wzdłuż bocznych ścian i nad tylną

Empora ok. 1930-1940

częścią kościoła. Na emporze zainstalowano organy, zamówione jeszcze przed pożarem, wykonane przez Efrima Ahrendta.

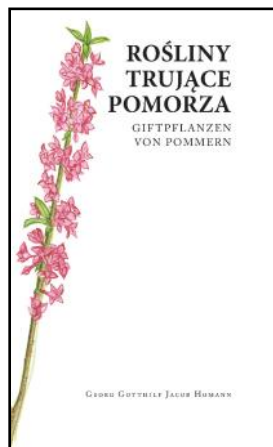
Organy - stan obecny

Mieszkańcy przekazali wiele cennych darów. Były to m.in. cynowe lichtarze na ołtarz, z 1692 r. od Ursuli von Pirchen oraz z 1816 r. od Wilhelma Gottberga. Chrzcielnica została ufundowana przez rodzinę von Marwitz z Unichowa.

W 1923 r. odnowiono wnętrze budynku. Projekt wykonał znany architekt Berg z Berlina, realizacji podjął się 22-letni malarz Geffe z Budowa. Zawieszono wtedy dzwony wykonane w 1683 r. w Dreźnie (zanim trafiły do kościoła w Budowie służyły parafii w Torgau). Zostały one zakupione przez patronów kościoła i parafian. Również inne elementy wyposażenia pochodziły z darów od patronów, m.in.

wykonane w 1900 r., a zachowane do dziś kolorowe witraże w oknach prezbiterium, czy chrzcielnica z miedzią na misą. Do dziś zachowała się także latarnia przed wejściem do kościoła wykonana przez Loebera, kowala z Motarzyna. Na bocznych ścianach empory umieszczono pamiątkowe tablice z nazwiskami poległych w czasie pierwszej wojny światowej, wojen napoleońskich i wojny prusko-francuskiej z 1870 r. Tablice te nie zachowały się do dnia dzisiejszego.

Najbardziej szanowanym, nawet daleko poza Pomorzem, budowskim pastorem był ks. Jakob Homann, doświadczony botanik. Dziełem jego życia było trzypomowe

wydanie „Flory Pomorza” z lat 1828-35.

Poświadczonymi źródłowo proboszczami ewangelickimi w Budowie byli: ks. Nathanael Hecht (od 1564), ks. Johann Mar-

kizius (od 1606), ks. Bernhard Crüger (1622-1654), ks. David Jaschius (1655-65), ks. Daniel Rosenow (1665-73), ks. Martin Dreisow (1673-1748), ks. Georg Beyer (1748-1755), ks. Johann Jakob Homann (1748-99), ks. Georg Gotthilf Jakob Homann (1800-42), ks. Eduard Gottlieb Wilm (1843-57), ks. Gustav Hermann Louis Schulz (1858-83), ks. Julius Georg Hermanni (1883-1907), ks. Martin Hermann Albert Gloatz (1907-20) i ks. Walter Bielenstein (1921-45).

Budowska parafia liczyła 4357 parafian (1940). Do parafii należeli mieszkańcy okolicznych miejscowości: Jawory, Gałęzów, Gałąźnia Mała i Wielka, Motarzyno, Niepogłędzie i Unichowo. Patronat nad kościołem sprawowali właściciele ziemscy: von Zitzewitz z Budowa A i B z dwoma głosami (pełnomocnicy patronatu), von Zitzewitz z Motarzyna i Kotowa, von Zitzewitz z Gałąźni Wielkiej, von Zitzewitz z Gałąźni Małej, von Marwitz z Unichowa, von Mach z Jaworów oraz von Puttkamer z Niepogłędzia i Gałęzowa - po jednym głosie w czasie wyborów proboszcza.

Prawie cała ludność Budowa była wyznania ewangelickiego. W 1925 r. w Budowie mieszkało także dwóch katolików oraz dwóch Żydów.

W 1945 r. wewnątrz kościoła zostało zdewastowane, mury i część okien wytrzymały dewastacje lepiej niż inne budynki wioski i majątku. Budynki majątku zostały spalone i splądrowane. Po przejęciu tych terenów

przez Polskę nastąpiła zmiana stosunków wyznaniowych. Większość ewangelików opuściła strony rodzinne. Nieliczni ewangelicy z parafii budowskiej swoje centrum nabożeństwowe przenieśli do Motarzyna i Unichowa. Nabożeństwa początkowo odprawiali świeccy kaznodzieje, przez Kościół ewangelicko-augsburski określane mianem lektorów, następnie ordynowani duchowni ze Słupska. Zbory w Motarzynie i Unichowie obsługiwali kolejno:

Paweł Sänger, lektor;

Emil Zenger, lektor;

Karol Segner, lektor, (* 16 IX 1898), s. Karola i Augustyny zd. Niemann, pochodzenie robotnicze, wykształcenie 8 klas szkoły podstawowej, hydraulik, zatr. PGR Motarzyno, żonaty;

ks. **Maksymilian Otto Cybulla**, administrator (1 VII 1957 - 10 I 1960), biogram IP nr 8/2010;

ks. **Gustaw Burchart**, administrator (III 1960 - 31 VIII 1962), biogram IP nr 2/2022;

ks. **Eryk Smoleński**, administrator (1 VIII 1962 - 1968), biogram IP nr 2/2022;

ks. **Lucjan Feliks Steinhagen**, administrator (1 X 1969 - 31 X 1971), biogram IP nr 3/2020.

W latach 1954-57 zbor motarzyński skupiał 200 wiernych, w 1957 r. powstał jego filiał w Unichowie, który

obejmował ok. 50 osób. W 1968 r. zbór unichowski skupiał 20 luteran. Nabożeństwa odprawiano w mieszkaniach prywatnych, w Motarzynie u Sengerów, a w Unichowie u Schultzów i Chrzanów.

Nabożeństwa u rodziny Chrzan w Unichowie 1962-68 z ks. Smoleńskim

ks. Walter Bielenstein (* 2 VIII 1872 Dobele, Łotwa - † 3 VII 1961 Reutlingen), s. Augusta Johanna Gottfrieda i Ernestine Ernay zd von Bordelius; 1882-86 nauka w Bergmann-Schultsche Knaben-schule Doblén i w

szkole w Birkenruh, 1891-96 studia teologiczne na Uniwersytecie w Dorpacie, 1897-98 studia archeologiczne we Włoszech; ordynowany 23 X 1898 Meżotne, Łotwa, 27 VIII 1899 - 1919 proboszcz Meżotne, 1 X 1919 kapelan

„Legionu Niemieckiego – Freikorps Baltikum”, 1 II 1920 wikariusz w Budowie, 1 III 1921 proboszcz Budowa; 8 III 1945 dotarł wraz z rodziną ambulansem do Ustki, skąd został ewakuowany drogą morską do Danii, 1945-48 kapelan obozów dla uchodźców na terenie Danii, od 1948 na emeryturze w Reutlingen (Badenia – Wirtembergia), gdzie odprawiał nabożeństwa i aktywnie działał w środowisku ziomkowskim Pomorzan i Niemców Bałtyckich; żona Helene Feldt (ślub 10 X 1899), dzieci: Gerhard Adolph August (* 24 X 1900 Meżotne),

księgarz; Else (* 2 VI 1902), pracownica socjalna; dr Hans-Adolph (* 12 II 1905), lekarz; ks. Wolfgang (* 8 IV 1907), duchowny ewangelicki; Anita (* 9 VII 1912); Harro (* 8 V 1918).

ks. Georg Gotthilf Jacob Homann (* 23 I 1774 Budowo, pow. słupski - † 18 II 1851 Grzmiąca, pow. szczecinecki), niemiecki duchowny ewangelicki, botanik i folklorysta; syn pastora Budowa Johanna Jacoba (* 1730 - † 1799) i jego żony Johanny Christiny zd, Kruska (* 1739 - † 1804); 1787-93 uczęszczał do Pädagogium der Kgl. Realschule w Berlinie; 1793-96 studia teologiczne w Halle; 1796-1800 nauczyciel w Wierszynie; 1800-42 proboszcz parafii ewangelickiej w Budowie; 1843 kupił dwie farmy w Grzmiącej, pow. szczecinecki, gdzie zamieszkał na emeryturze; członek Towarzystwa Badań Przyrodniczych w Halle, opublikował pierwsze opracowanie flory Pomorza; zebrał także potoczne słowa i zwroty ze swojej ojczyzny.

Johannes Georg Cornelius Adalbert von der Marwitz (* 3 lub 7 VII 1856

Nożynko, pow. słupski - † 27 X 1929 Unichowo, pow. bytowski), pruski wojskowy, generał kawalerii, właściciel majątku

w Unichowie; pochodził ze szlacheckiej rodziny Adalberta von der

Marwitz i jego żony Marie, zd. Heinrichsdorff; 1875 wstąpił do armii pruskiej w Berlinie jako podporucznik Korpusu Kadetów Poczdamskich; 1881ślub z Helene, córką ówczesnego ministra wojny Georga von Kamege; 1883-86 studia w akademii wojennej; dowódca 3 Pułku Ułanów Gwardii (do 1900), 1908 dowódca 1 Brygady Kawalerii Gwardii i awans na generała dywizji; 2 III 1911 dowódca 3 Dywizji i awans na generała porucznika; 11 XI 1912 generalny inspektor kawalerii; 1914 udział w bitwie pod Haelen (12 VIII) i w bitwie pod Le Cateau (26 VIII); 23 XII 1914 dowódca nowo utworzonego XXXVIII Korpusu Rezerwowego na froncie wschodnim; XI 1915 generalny dowódca VI Korpusu Armii na froncie zachodnim; od VI 1916 zaangażowany w obronę przed rosyjską ofensywą Brusilowa; 6 X 1916 generał adiutant cesarza Wilhelma II; 17 XII 1916 naczelny dowódca 2 Armii na froncie zachodnim; XI 1917 odparł atak brytyjski w bitwie o Cambrai; od IX 1918 do końca wojny dowódca 5 Armia pod Verdun; XII 1918 po zakończeniu wojny i klęsce Niemiec wycofał się z życia publicznego.

Marie Raschke (* 25 I 1850 Jawory - † 15 III 1935 Berlin), pierwsza niemiecka prawniczka; 1880 egzamin nauczycielski dla średnich i wyższych szkół dla dziewcząt w Berlinie i praca w prywatnej szkole dla dziewcząt; 1883 zatrudniona jako nauczycielka szkoły miejskiej w Berlinie; podejmuje działania przeciwko kobiecemu

celibatowi w oświacie i niższemu wynagrodzeniu niż w przypadku nauczycieli płci męskiej; ponieważ kobiety nie mogły wówczas zapisać się na studia od 1896 uczęszczała na wykłady z prawa

jako gościnna studentka i była założycielką lub współzałożycielką różnych stowarzyszeń ruchu kobiecego; 1899 ukończyła prawo na uniwersytecie w Bernie zakończone doktoratem na temat: „Oszustwo w prawie cywilnym”; po powrocie do Berlina prowadziła kursy prawne dla kobiet z zakresu prawa rodzinnego i reprezentowała klientów w sądzie; 1920 ze względów zdrowotnych musiała przejść na emeryturę; zmarła niezamężna.

Jakub von Zitzewitz (* 1507 Motarzyno - † 10 III 1572 Szczecin), polityk pomorski, kanclerz na dworze księcia Filipa I i księcia Jana Fryderyka;

Herb rodu von Zitzewitz

kanclerz na dworze księcia Filipa I i księcia Jana Fryderyka; syn Jaspara i Pelaginy zd. von Münchow; 1522-1538/39 odbył wielką europejską podróż połączoną ze studiami na uniwersytetach i pobytami na dworach; od

1538 lub 1539 na dworze księcia Barnima IX/XI (* 1501 - † 1573); żona Barbara von Blankenburg (ślub 1564), kilkoro dzieci, m.in. synowie Jakub i Joachim; od 1540 w służbie księcia wołogoskiego Filipa I (* 1515 - † 1560); 21 IX 1546-58 urząd kanclerza Księstwa (Filipa I); 1563 związał się z dworem księcia Jana Fryderyka (*1542 - † 1600); w okresie wojny o Inflanty (I wojna północna, 1563 -1570) wspierał króla Zygmunt II Augusta, prowadził mediacje ze stronami walczącymi i był współtwórcą kończącego wojnę Kongresu Szczyńskiego (1570); 1571-72 konflikty związane ze skutkami niespłacenia pożyczki przez króla Zygmunta Augusta oraz fiasko ślubu księżniczki Małgorzaty z królem duńskim doprowadziły go do samobójstwa; przez historyków uważany za męża stanu o niepospolitym talencie dyplomatycznym, zatroskanego o pozycję Księstwa Pomorskiego na arenie międzynarodowej, niestrudzenie pracującego na chwałę dynastii i państwa, szlachetnego, sumiennego, bezinteresownego.

Jan Wild

O tym, co za nami

Śniadanie dla Kobiet

Mamy dla Was zagadkę: gdzie to jest? 107 kobiet, biskup diecezjalny, świece zapachowe i pyszne jedzenie? ;) Ponadto ciekawy wykład o światłości, wspólny śpiew i rozmowy. To oczywiście Śniadanie dla Kobiet w Toruniu 1 października 2022. W piękny słoneczny sobotni poranek, jak co roku, 7-osobowa grupa pań ze Słupska wybrała się na spotkanie parafianek z Diecezji Pomorsko-Wielkopolskiej. Po wspólnej modlitwie i śniadaniu w Restauracji u Gołębiewskich, wykładowczyni Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie Elżbieta Byr-

tek poprowadziła prelekcję na temat znaczenia światłości w naszym życiu codziennym i duchowym. Kolejnym punktem spotkania były

warsztaty nawiązujące do tematu dnia – tworzenie świec zapachowych. Każda z nas mogła wykazać się kreatywnością komponując swoją własną świecę. Po obiedzie owacją na stojąco podziękowaliśmy gospodarzom Elżbiecie i ks. Michałowi Walukiewiczom za wspianą organizację dnia. To

Czyli Kopernik też była kobietą....

jednak nie był koniec atrakcji, gdyż postanowiłyśmy wykorzystać pobyt w mieście Kopernika i udałyśmy się na spacer po urokliwym Toruniu, który zakończyłyśmy herbatką i ciastem w przytulnej kawiarence. Wdzięczne jesteśmy Panu Bogu za tę wspólną wyprawę, pełną zarówno refleksji jak

i humoru. Kolejna szansa za rok – zapraszamy!

Relacja: Anna Szubert i Anna Froehlich

Parafialny spływ kajakowy

Podczas gdy Panie z naszej Parafii pojechały na Diecezjalne Śniadanie dla Kobiet, niektórzy Panowie z dziećmi wybrali się na spływ kajakowy rzeką Łupawą. Pokonanie malowniczego biegu rzeki z Łupawy do Strzyżna zajęło kajakarzom kilka godzin, po których był czas na pieczenie kiełbasy na ognisku i rozmowy.

Chrzty Kornelii i Jaśminy

W kolejne niedziele 9. i 16. października prze-

żywaliśmy ważne dla naszej Parafii i całego Kościoła uroczystości. Swoje córki w sakramencie Chrztu Św. powierzyli młodzi rodzice Karolina i Bartłomiej oraz Małgorzata i Łukasz. W ten sposób nasza Wspólnota powiększyła się o dwie osoby. Rodzicom i rodzicom chrzestnym Kornelii i Jaśminy ży-

czymy Bożego błogosławieństwa na drodze prowadzenia do wiary i wychowywania w Kościele Jezusa Chrystusa. Niech rosną na chwałę Boga i ku radości najbliższych.

Diecezjalna Konferencja

We wtorek, 18. października w Elblągu odbyła się Diecezjalna

Konferencja Duchownych DPW. W spotkaniu udział wzięli wszyscy duchowni pracujący w naszej diecezji. Spotkanie rozpoczęło się od modlitewnego skupienie w niedawno poświęconym kościele św. Anny. Podczas konferencji duchowni rozmawiali o sytuacji w Kościele i w poszczególnych parafiach diecezji. W gronie duchownych diecezji powitany został ks. Grzegorz Fryda, który zastąpił na stanowisku wikariusza diecezjal-

nego ks. Marcina Rayssa.

Wizyta z Ukrainy

Na prośbę Angeliki Szuran-Karpiej, dyrektorki Środowiskowego Domu Samopomocy, 20 października w naszej Parafii miała miejsce wizyta zastępczyni mera miasta Pryłuki w obwodzie czernichowskim w Ukrainie. Pani Tatiana Shkurenko zobaczyła budynek Słupskiego Centrum Diakonii i Dialogu oraz kościół św. Krzyża. Pani Shkurenko przebywa w Słupsku w celu poznania struktur miasta oraz ośrodków i placówek różnego typu. Spotkanie z proboszczem Parafii miało na celu pokaza-

nie współpracy jaka ma miejsce pomiędzy kościołem a samorządem lokalnym.

Nabożeństwo ekumeniczne

W ramach XIX Lęborskiego Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej 20 października odbyło się w naszej kaplicy ekumeniczne nabożeństwo. W modlitwie, oprócz miejscowego duszpasterza, ks. Wojciecha Froehlich, czynny udział wzięł ks. Oleh Hrytsiv z Parafii Grekokatolickiej w Lęborku. Wśród obecnych uczestników nabożeństwa obecni byli m in. burmistrz Lęborka Witold Namyślak z żoną.

II KONCERT MŁODYCH

BEL CANTO RAZ JESZCZE

04.11.2022 17:30

Kościół Ewangelicko-Augsburski św. Krzyża w Słupsku
Ul. Juliusza Słowackiego 40

Wstęp wolny

Gościnnie:

Mgr Przemysław Sysojew-Osiński

Chór *Juventus Cantans* pod dykcją dr Tadeusza Formeli

Edyta Kowanda oraz jej podopieczni ze szkoły muzycznej *Etiuda* - skrzypce

Olha Skorokhod - skrzypce

Możliwość nabycia płyty po koncercie

PATRONAT HONOROWY

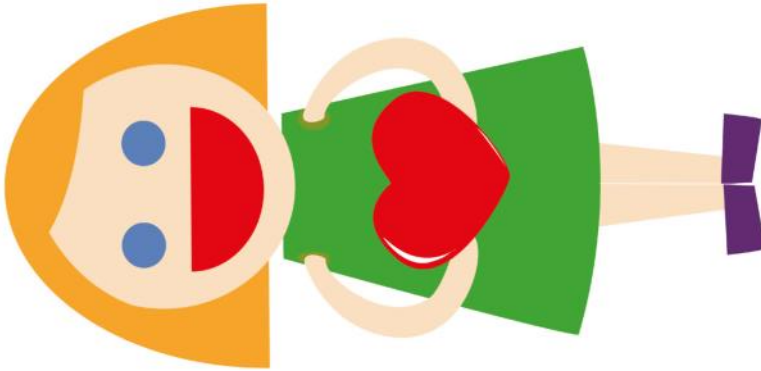

Krystyna Danilecka-Wojewódzka
Prezydent Miasta Słupska

Od początku trwania akcji prezenty z Polski trafiły do ponad 96 000 dzieci. Dziękujemy!

Prezent pod Choinkę

**DOŁĄCZ DO OGÓLNOPOLSKIEJ AKCJI CHARYTATYWNEJ
ZATROSZCZ SIĘ O INNYCH I ZRÓB PREZENT DLA DZIECI
Z UKRAINY, BIAŁORUSI, RUMUNII I BUŁGARII
POMÓŻ NAM SPAKOWAĆ MIŁOŚĆ**

POPRAZ AKCJĘ MOŻEMY RAZEM:

- NIEŚĆ POMOC TYM, KTÓRZY JEJ POTRZEBUJĄ
- POKAZAĆ, ŻE MAJĄC NIEWIELE, TEŻ MOŻNA SIĘ DZIELIĆ
- UCZYĆ EMPATII I WRAŻLIWOŚCI
- DAĆ SPOSOBNOSĆ DO CHARYTATYWNEJ AKTYWNOŚCI

**Więcej szczęścia jest
w dawaniu niż w braniu.**
Dzieje Apostolskie 20,35

JOANNICI
Z MIŁOŚCI DO ŻYCIA

www.prezent.cme.org.pl

Organizator: Centrum Mięj i Ewangelizacji Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP
Współorganizatorzy: Diakonia Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP
i Stowarzyszenie Joannici Dzielni Pomocą Oddział Świąt

Od lipca 2021 roku trwają prace remontowo-budowlane w budynku Słupskiego Centrum Diakonii i Dialogu. Została zainstalowana winda osobowa, zamontowane oświetlenie i uporządkowany i wybrukowany został podjazd do windy. Niebawem planowane jest oddanie budynku i zakończenie I etapu inwestycji. Będzie potrzeba rąk do pomocy, aby po zakończeniu remontu wszystko uporządkować i umeblować.

Finansowego wsparcia inwestycji udzielają parafii m.in. Brot für die Welt, Evangelisch Lutherische Kirche in Bayern, Parafia Bakersfield z USA, Kościół Północnych Niemiec, Bratnia Pomoc Gustawa Adolfa, Diakonia Mecklemburg Vorpommern, Zentrum für Mission und Ökumene, Pommernkonvent, PEFRON i inne.

Ofiary celowe na rozbudowę Centrum można przekazywać na specjalne konto projektu:

41 1600 1462 1816 8368 6000 0004

Kolejne etapy projektu polegać będą na remone dachu, elewacji, schodów wejściowych, wykonaniu ogrodzenia i zagospodarowaniu ogrodu. Za każdy dar i wsparcie dziękujemy!

WYDARZENIA

DATA	GODZ.	WYDARZENIE	MIEJSCE
31.10	17.00	Nabożeństwo reformacyjne Wprowadzenie Rady Parafialnej	kościół
31.10	18.15	Spotkanie w Herbaciarni	Spichlerz
03.11	15.00	Modlitwa na cmentarzu w Swołowie	Swołowo
04.11	17.30	II Koncert Młodych Bel Canto	kościół
28.11	11.00	Adwentówka	Gardna Wlk.
29.11	18.00	Spotkanie z gośćmi z Niemiec - Agapa	SCDiD

W ostatnią niedzielę roku kościelnego, która nazywana jest także Niedziłą Wieczności wspominamy zmarłych, którzy poprzedzili nas do wieczności. W mijającym roku kościelnym zmarły z naszej Parafii następujące osoby:

śp. Horst Zander	29.11.2021 - lat 90 - Pieski
śp. Berta Minginowicz	05.01.2022 - lat 92 - Siemianice
śp. Paweł Semler	07.03.2022 - lat 68 - Kusowo
śp. Adam Wild	11.03.2022 - lat 89 - Słupsk
śp. Gertruda Markwant	25.08.2022 - lat 84 - Obłęże

Pożegnaliśmy także następujące osoby
nie należące formalnie do naszej Parafii:

śp. Barbara Kirdzik	07.12.2021 - lat 85 - Hamburg/Bytów
śp. Jerzy Lamparski	14.12.2021 - lat 64 - Redzikowo
śp. Alfred Mikolon	02.02.2022 - lat 84 Machowino
śp. Paweł Wojnar	17.07.2022 - lat 74 - Sławno
śp. Ryszard Blechle	03.10.2022 - lat 84 - Domaradz

Jezus Chrystus mówi:

Ja jestem zmartwychwstanie i żywot;

kto we mnie wierzy choćby i umarł żyć będzie [...]

Ew. Jana 11,25

Niech dobry i łaskawy Bóg pociesza tych,
którzy są zasmuceni po stracie swoich bliskich!

Humor z befką

Mama odwozi Anię na lekcje religii. Na czerwonym świetle prawie wjeżdża w tył poprzedzającego ją samochodu i w ostatniej chwili hamuje. Kierowca wychyla się i mówi zdenerwowany:

- Jest czerwone światło! Czy Pani kiedykolwiek zdawała egzamin na prawo jazdy?

- Oczywiście - odpowiada kobieta - zapewne wiele częściej niż pan!

***

Po sztormie dwaj rozbitkowie ratują się na małej wyspie. Podczas, gdy jeden z nich kładzie się beztrasko pod palmą, drugi zdenerwowany biega po wyspie od jednego jej końca do drugiego, patrzy zrozpaczony w morską dal i wzywa pomocy.

- Nikt nas tu nie znajdzie... jęczy nieprzerwanie, - jesteśmy zgubieni...

- Nie denerwuj się, próbuje uspokoić go drugi rozbitek, - w końcu co tydzień zarabiam ponad 400 tysięcy złotych...

Zdziwiony współtowarzysz patrzy na niego i mówi:

- I co nam to tutaj pomoże? Żadne pieniądze świata nie pomogą nam na tej wyspie zaspokoić naszego głodu i pragnienia, a łodzi też tu nie kupisz! Twoje kosmiczne zarobki nic nam nie pomogą, czy mamy pieniądze, czy nie nigdy się stąd nie wydostaniemy.

-I tu się ogromnie mylisz, mówi pierwszy i opiera się wygodnie i pień palmy,

- Spójrz, nie tylko co tydzień zarabiam 400 tys. złotych, ale z tego za każdym razem 10% z tej sumy przekazuję kościołowi. Obojętnie gdzie bym nie był mój biskup na pewno mnie znajdzie!

Pointa: Warto płacić składki!

opracował ks. W. Froehlich

SERDECZNIE DZIĘKUJEMY ZA WSZELKIE DAROWIZNY ZŁOŻONE NA RZECZ PARAFII! ZACHĘCAMY DO REGULARNEGO OPŁACANIA SKŁADKI KOŚCIELNEJ

Składkę można opłacać w kancelarii parafialnej lub przelewać na konto parafialne z dopiskiem darowizna - składka kościelna rok imię i nazwisko (pozwoli to na odliczenie wpłaconej kwoty od podatku):

25160014621816836860000001

Dla innych darowizn obowiązują te same konta. Poniżej przedstawiamy wyciąg z regulaminu parafialnego dotyczący zasad opłacania składek kościelnych. Jednocześnie przypominamy, że pełnoprawny udział np. w wyborach do rady parafialnej lub jakichkolwiek głosowaniach podczas zgromadzeń parafialnych mają osoby, które znajdują się na liście parafialnej, czyli są członkami parafii pod względem formalnym, na co składa się również opłacenie składki kościelnej. Zachęcamy państwa do cyklicznych wpłat, które można realizować np. przez stałe, miesięczne zlecenia bankowe, rozkładając roczną należność na 12 mniejszych kwot (np. w przypadku, gdy miesięczne wynagrodzenie wynosi 2400 netto, to roczna składka kościelna wynosi 288 zł. Kwotę dzielimy przez 12, co daje nam miesięcznie 24 zł. W swoim banku dokonujemy zlecenia miesięcznej dyspozycji kwoty w wysokości 24 zł na konto bankowe parafii).

SKŁADKA KOŚCIELNA - Regulamin Parafialny Kościoła Ewangelicko - Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej

ZASADY OGÓLNE

§ 7

1. Każdy członek Parafii, który został konfirmowany i ukończył 18 lat, zobowiązany jest do płacenia składek parafialnych. Składki te powinny wynosić **co najmniej 1%** jego dochodu.

2. W uzasadnionych przypadkach Rada Parafialna może zwolnić od tego obowiązku pojedynczych parafian bądź też określone grupy społeczne np. uczniów, studentów, bezrobotnych, czy też rodziny przeżywające okresowe trudności finansowe. W uchwale dotyczącej zwolnienia powinien być określony czas trwania tego zwolnienia.

PLAN NABOŻEŃSTW NA LISTOPAD/GRUDZIEŃ 2022

DZIEŃ	SŁUPSK	SŁUPSK	LĘBORK	GARDNA
	D	PL		
06.11 3. przed końcem roku kościel.	9.30	10.30 		12.30
12.11 Przedostatnia roku kościelnego		10.30 	8.30 	
20.11 Niedziela Wieczności		10.30 		
27.11 1. Adwent	10.30	 	8.30	
28.11 Adventsfeier				11.00
04.12 2. Adwent		10.30 		
11.12 3. Adwent		10.30 	13.00 	
18.12 4. Adwent		10.30 		
24.12 Wigilia Bożego Narodzenia		17.00 		
25.12 Boże Narodzenie		10.30 	8.30	
01.01.2023 NOWY ROK		10.30		12.30

Zapraszamy do uczestniczenia w ewangelickich nabożeństwach transmitowanych w TVP KULTURA w następujących terminach:

13 listopada 2022, godz. 8.00 - kościół w Golasowicach

27 listopada 2022, godz. 8.00 - kaplica Jezusa Dobrego Pasterza w Koszalinie

11 grudnia 2022, godz. 8.00 - kościół Łaski Bożej w Poznaniu

25 grudnia 2022, godz. 8.00 - kaplica Wniebowstąpienia Pańskiego w Żyrardowie